

Frans Willem Verbaas

DE
VIERDE
VROUW

*De
wonderlijke
lotgevallen
van een
tegendraads
theoloog*

MOZAÏEK | ROMAN

FRANS WILLEM
VERBAAS

De vierde vrouw

Mozaïek – Zoetermeer

Proloog

Pratteln

1896

De jongen probeerde muisstil over de plavuizen te lopen. Toen hij halverwege stil bleef staan en leunend tegen een muur omhoog keek naar het blauw geschilderde gewelf, vroeg hij zich af of er misschien een speciaal soort stilte voor kerken bestond. Hij liep verder naar de preekstoel en zette een voet op de onderste tree van de houten trap, die meteen nijdig begon te kraken. Eenmaal boven voelde hij met zijn vingers aan het korrelige, vergeelde papier van de opengelegene kanselbijbel. Daarna pakte hij het lege glas, dat aan de binnenkant van de preekstoel op een houten balkonnetje stond. Als hij het glas tegen het licht hield, zag hij bij de rand de smoezelige afdruk van lippen. Met een vies gezicht stelde hij vast dat er een grijze haar uit de baard van zijn peetoom aan het glas kleefde. Hij zette het glas snel terug en keek de kerk rond. Helemaal achterin, naast de collectekist, bevond zich de smalle deur die toegang gaf tot de kerktoren. Hij bedacht zich niet. Hij haastte zich de preekstoel weer af en holde door het middenpad naar achteren.

De smalle deur was niet gesloten. In het donker, op de tast, begon hij aan de beklimming van de stenen wenteltrap, die hem deed denken aan de kurkentrekker van een reus. Hij was de tel van de omwentelingen allang kwijt toen hij een schemerig vertrek betrad dat rook naar stof en schimmel. Via een lange, smalle ladder zou hij nog verder kunnen klauteren, maar hij vond het wel genoeg zo. Een paar meter boven zich zag hij de kerkklok hangen. De klok was enorm,

groter nog dan een volwassen man. Hij opende een luik, stak zijn hoofd naar buiten en ontwaarde in de verte Bazel. Hij opende een ander luik en keek over de Rijn uit tot in Duitsland. De houten sloten van de luiken draaide hij netjes weer dicht en hij begon aan de afdaling.

Door het felle licht buiten leek het alsof het nog donkerder was geworden in de toren. Toch nam hij twee treden tegelijk, en pas halverwege de wenteltrap maakte hij zijn eerste misstap. Struikelend kon hij zich nog net vastgrijpen aan het touw dat langs de muur hing. Hoewel het touw meegaf, hield het zijn val toch tegen. Terwijl hij even stil bleef staan om weer op adem te komen, zag hij hoe het touw dat hij eerst naar beneden had getrokken nu uit zichzelf naar boven bevoog. Hij realiseerde zich meteen wat er aan de hand was. En dat hij er niets meer aan kon doen. Op het moment dat de klok boven hem de eerste, gigantische dreun gaf, begonnen de muren van de reuzenkurkentrekker zacht te beven, alsof ze net zo geschrokken waren als de jongen van tien die hij was. In zijn paniek deed hij nog een poging om het op en neer gaande touw tot stilstand te brengen. Vergeefse moeite. De klok bepaalde zelf wel wanneer het genoeg was geweest.

Toen hij de kerk uitkwam met een bleek gezicht, maar stiekem ook trots op het avontuur dat hij net had beleefd en dat hij later die dag in geuren en kleuren aan zijn kameraden zou navertellen ('Het gebeier was tot ver in Duitsland te horen, ik lieg niet!'), stonden zijn vader en zijn peetoom hem met kwade gezichten op te wachten.

'Het is altijd wat met jou, Karl,' gromde zijn vader. 'Kun je niet één keer gewoon doen? Je hoeft niet altijd op te vallen!'

Hoofdstuk I

Bazel, Cologny

mei 2005

Acht eeltloze, met ouderdomsvlekken bespikkelde, bleke handen produceren een geluidloos applaus wanneer professor Barth, ondersteund door een taxichauffeur, restaurant Charon binnenschuifelt.

‘Bravo!’

‘Zie, de oudste mens ter wereld!’

‘Van harte!’

‘Gefeliciteerd met uw honderdnegentiende verjaardag!’

Als antwoord op de begroeting heft professor Barth zijn wandelstok een stukje op en glundert. De taxichauffeur begeleidt hem naar zijn vrienden en neemt afscheid. Een ober is inmiddels toegesneld om de regenjas en de baskenmuts aan te nemen. Daarna helpt hij de professor bij het plaatsnemen aan de vaste tafel van het Bazeler Metusalem Genootschap.

De oude man kijkt zijn vrienden een voor een aan en zegt: ‘Mijn kleinkinderen en achterkleinkinderen hebben me gisteren een mooie verjaardag bezorgd, maar op onze leeftijd ben je vooral opgelucht wanneer het allemaal weer voorbij is. Ik ben blij dat ik vandaag gewoon weer bij u kan aanschuiven, hier in Charon.’ Bij de laatste woorden glijdt zijn blik van zijn vrienden naar de in art-decostijl gebrandschilderde ramen van het restaurant, en vandaar naar de donkergroene tegels van de enorme schouw die tegen een van de muren is gebouwd, en naar de ingelijste foto’s aan de muren, die tonen hoe Bazel er een eeuw geleden uitzag.

Iedere dag verzamelen de leden van het Genootschap zich rond het middaguur in het dan nog rustige Charon, dat in de schaduw ligt van de Spalentoren, een van de overblijfselen van de stadsmuur van Bazel. Dat doen zij niet om te lunchen; de leden hebben hun ontbijt nog maar net achter de kiezen, en de meesten van hen hebben sowieso niet veel eetlust meer. Zij doen dat om bij een kop koffie of een glas wijn de kranten door te nemen en het nieuws met elkaar te bespreken. Niemand weet meer wanneer het Bazeler Metusalem Genootschap is opgericht; op zekere dag bestond het gewoon. En niemand weet nog wie op het idee is gekomen het Genootschap naar de oudste mens van de Bijbel te vernoemen; op zekere dag heette het Genootschap gewoon zo. Uitgerekend de theoloog Barth heeft wel eens voorgesteld de naam te wijzigen in Vrienden van Charon, maar de expliciete verwijzing naar de mythische veerman, die de gestorvenen de Styx overzet naar het dodenrijk, werd door de overige leden als 'heidens' of 'cynisch' beoordeeld. De herkomst van het motto, 'Oud maar bij de tijd', is wel bekend; het is bedacht door dr. Aeschbacher, een sinds dertig jaar gepensioneerde apotheker die er prat op gaat nog altijd de belangrijkste farmaceutische vakliteratuur bij te houden.

Sinds het overlijden van de oud-oogarts mevrouw Gollmer, nu anderhalf geleden, bestaat het genootschap uit vijf personen: de weduwnaar dr. Aeschbacher, met zijn tweeennegentig jaar de benjamin van het gezelschap; juffrouw Fromke, vijfennegentig jaar, nooit getrouwd, gewezen lerares wiskunde; de negennegentigjarige en driemaal verweduwde meneer Ganzoni, oprichter en nog altijd mede-eigenaar van de gelijknamige boekhandel die ingeklemd ligt tussen restaurant Charon en de Spalentoren; pastoor Grolimund, afkomstig uit een rijke juweliersfamilie en ondanks zijn honderdéén jaar verreweg de fitste van het stel (als enige rijdt hij nog auto, een zwarte Audi A4, met sportvelgen); en professor Barth, de eens vermaarde godgeleerde, bezitter

van elf eredoctoraten, bijna dertig jaar weduwnaar en sinds een dag officieel de oudste mens ter wereld. Professor Barth is het oudste en waarschijnlijk ook het trouwste lid. Slechts bij hoge uitzondering blijft hij een dag weg. 'Wij zijn een gezin,' verklaarde hij de dag voor zijn honderdnegentiende verjaardag nog, terwijl hij zijn hand op de onderarm van juffrouw Fromke liet rusten. 'Mijn eigen familieleden weten steeds minder raad met me. En geef hun eens ongelijk. Wat moet je met zo'n oude kerel die maar weigert fatsoenlijk dood te gaan? Maar wij, lieve vrienden, wij vormen een gezin, een warme kring waarin wij elkaar een beetje kunnen koesteren en plagen. Ja, veel te vaak wordt vergeten dat ouderen minstens zoveel behoefte hebben aan plagerijen als aan genegenheid.'

Voorzichtig plaatst de professor zijn houten wandelstok tegen de tafelrand, waarna hij probeert de revers van zijn te ruime colbert recht te trekken. Een voor een buigen de leden van het genootschap zich voorover of opzij om hem de hand te schudden. Meneer Ganzoni wijst op de krant die voor hem op tafel ligt. 'Ik heb het interview al gelezen, professor. Had ik maar iets van het vermogen waarmee u zich nog altijd zo helder weet uit te drukken.'

'Interview, welk interview?' vraagt juffrouw Fromke. Ze wrijft over haar neus, het deel van haar gezicht dat de tand des tijds nog het best heeft doorstaan.

'Er staat een groot interview met professor Barth in de *Neue Zürcher Zeitung* van vandaag,' vertelt de boekhandelaar. Over zijn voorhoofd glijdt een lok van zijn volle witte haardos, die aan een pruik doet denken maar dat niet is.

Juffrouw Fromke pakt de krant en begin erin te bladeren. 'Toe maar, een interview in de *NZZ*. En waarom word ik nooit geïnterviewd in de *NZZ*?'

'Omdat u geen wereldberoemde theoloog bent,' zegt dr. Aeschbacher.

‘Wás,’ verbetert de professor, ‘ooit wás ik een tamelijk beroemde theoloog. De huidige, ongetwijfeld kortstondige, opleving van mijn roem dank ik louter en alleen aan het feit dat ik gisteren mijn verjaardag vierde.’

‘Vijfenveertig jaar heb ik wiskunde gegeven aan volstrekt onhandelbare pubers; alsof dat geen artikel in de *NZZ* waard is,’ moppert juffrouw Fromke door, terwijl ze eindelijk het gezochte interview vindt. ‘Toe maar, twee bladzijden! Had-den ze geen betere foto van u om af te drukken?’

‘Zij die ogen hebben om te zien, nemen een zekere schoonheid waar in een verweerd en gegroefd gelaat,’ vindt pastoor Grolimund.

‘Laten wij onze vriend eerst vragen hoe hij gisteren zijn verjaardag heeft gevierd,’ stelt dr. Aeschbacher voor, die zijn zakdoek tevoorschijn haalt. De laatste tijd heeft de apotheker last van tranende ogen. Met behulp van zijn farmaceutische bibliotheek heeft hij al verschillende medicijnen tegen de kwaal opgespeurd en geprobeerd, maar de beste resultaten behaalt hij vooralsnog met zijn zakdoek.

De professor schraapt zijn keel en begint te vertellen over zijn kleinkinderen, waarvan de jongste inmiddels ook gepensioneerd is; en over zijn achterkleinkinderen, die nogal gehaast waren, want ze hadden allemaal nog van alles te doen. De predikant van de Tituskerk is ook langs geweest. Uit ervaring weet professor Barth hoe ongemakkelijk een predikant zich tijdens dat soort bezoeken vaak voelt, maar de man heeft een mooi gebed voor de jarige uitgesproken. En een van de achterachterkleindochters heeft een pianosonate van Mozart voor hem gespeeld. ‘Op zo’n elektronisch geval dat eruitziet als een strijkplank met toetsen. Toch kreeg ze er een heel behoorlijk geluid uit. Maar zeg, mag ik ons Genootschap trakteren op gebak bij de koffie?’

De heren knikken instemmend, maar juffrouw Fromke vraagt of de professor in plaats van gebak ‘iets van Bacchus’ voor haar wil bestellen.

‘Natuurlijk. En als u het niet erg vindt, doe ik zelfs met u mee,’ zegt de professor. ‘Mijn familie houdt de fles zo veel mogelijk bij me weg, alsof iemand van boven de honderd de smaak van wijn niet meer zou weten te waarderen.’

Als een ober de bestelling heeft opgenomen, schuift dr. Aeschbacher het cadeau, dat al die tijd al op de tafel klaarligt, naar professor Barth. ‘Alstublieft, een aardigheidje dat ik u namens ons kleine maar dierbare Genootschap mag aanbieden.’

De hoogbejaarde wappert een keer met zijn handen, alsof hij er de artritis eerst uit wil schudden, voordat de aanval op het cadeaupapier wordt ingezet. De bevende vingers hebben inderdaad moeite om een beginnetje te vinden.

‘U wordt traag, professor,’ vindt juffrouw Fromke.

Professor Barth schenkt haar een blik over zijn bril. ‘Haast, juffrouw Fromke?’

‘Ik houd van vlot, altijd gedaan.’

‘Ik ook, ik was in mijn werkzame leven een groot liefhebber van het *Pruisische tempo*, maar inmiddels gun ik mezelf de tijd.’

‘Oud zijn is nog geen reden om oud te doen.’ De sopraan van juffrouw Fromke klinkt waarschijnlijk iets venijniger dan haar bedoeling is.

Na een langzame worsteling met papier, plakband en een chique kartonnen doos, houdt de professor een sierlijke, rechte pijp in zijn handen, eentje waarvan de kop glanst als een kastanje die net uit zijn bolster is gevallen.

‘We hebben hem met elkaar uitgezocht, in die mooie zaak tegenover het Raadhuis,’ legt meneer Ganzoni uit.

‘Een van de redenen waarom wij een pijp hebben gekozen, is de hoop dat het roken ervan zal helpen om de veel te witte tanden van uw nieuwe gebit snel een wat natuurlijker kleur te laten krijgen,’ bekent dr. Aeschbacher met een lach. Zijn eigen gebit is inderdaad lang niet zo stralend wit als dat van de professor.

Met aandacht proeft de professor het mondstuk. ‘Helaas mag ik niet meteen de brand steken in dit prachtige exemplaar, aangezien het wettelijk verplichte rookverbod ook in restaurant Charon van kracht is.’ Hij slikt iets weg en vervolgt: ‘Die moderne gezondheidscultus, het is toch je reinste afgoderij, vindt u ook niet? Heidendom is het, dat zich weer eens in een nieuwe jas heeft gestoken. De zoveelste heilige oorlog waarmee de mensheid zichzelf wenst te kwellen.’

‘Spreek geen onzin,’ schampert juffrouw Fromke. ‘Rokers stinken, dat weet iedereen. Ik heb onder protest ingestemd met de keuze voor deze pijp, en daarom heb ik besloten aan ons gezamenlijke cadeau een persoonlijk presentje toe te voegen.’ Uit haar tasje vist ze een pakje dat ze met een ferme klap voor de professor neerzet. ‘Alstublieft, pakt u maar uit. Ik zal alvast zeggen wat erin zit: een luchtje voor mannen.’

Opnieuw gaat de professor het gevecht met het pakpapier aan. ‘Kostbare nardusmirre,’ mompelt hij al peuterend, ‘rechtstreeks afkomstig uit het Hooglied, en uit het evangelie...’ Aan het openen van het mooie doosje waarin de after-shave is verpakt, waagt hij zich niet.

‘En wee uw verkalkte gebeente als ik morgen merk dat u zich er niet mee hebt besprenkeld!’ waarschuwt juffrouw Fromke.

‘Geef me uw hand,’ gebiedt de professor. Even later drukt hij een kus op de dunne huid die losjes over de aderen en handwortelbeentjes ligt.

*‘Gib deine Hand! Ein böser Traum!
Unsrer Liebe Band, bricht, Lieber, es so leicht?’*

Pastoor Grolimund steekt bewonderend een vinger in de lucht. ‘Niet slecht. Goethe. De *Faust*.’

Maar juffrouw Fromke trekt haar hand geschrokken terug. ‘Verbeeldt u zich maar niets, professor, op uw leeftijd!’

‘U weet toch wel,’ zegt de priester, ‘dat Goethe, hoewel

luthers opgevoed, zich heel positief heeft uitgelaten over de roomse sacramentsleer?’

Dan arriveert de ober met koffie, gebak en wijn, rood voor juffrouw Fromke en wit voor de professor. Ook legt de ober voor alle leden van het Genootschap een linnen servet neer. Juffrouw Fromke aarzelt niet en zet haar glas meteen aan de mond. Ondertussen gaat meneer Ganzoni staan. Hij frommelt wat aan zijn stropdas en zegt: ‘Aan mij de eer om namens het Bazeler Metusalem Genootschap onze verjaarde vriend kort toe te spreken. Goed dan. Hooggeleerde Barth, lieve vriend, wij danken de hemel voor het feit dat u er nog altijd bent. Wij waarderen u niet alleen vanwege uw nooit aflatende opgewekte humeur, of vanwege uw altijd even vriendelijke als wijze woorden. Wij waarderen u ook, en misschien wel vooral, omdat u ons zo jong houdt!’ Meneer Ganzoni wacht even, kijkt de kring rond met de triomfantelijke glimlach van een schooljuffrouw die haar klas net een raadsel heeft opgegeven. ‘Een wijze man merkte eens op: “Oud is iemand die tien jaar ouder is dan jezelf.” Daarom, zolang u bij ons bent, met een voorsprong van twintig of meer jaren op de andere leden van ons genootschap, zijn wij niet oud, maar jong. Alleen al om deze tamelijk zelfzuchtige reden zouden wij het dan ook zeer op prijs stellen, waarde vriend, als u nog enige tijd in dit ondermaanse met ons zoudt willen verpozen.’ De boekhandelaar heft zijn kop koffie in de lucht en zegt: ‘Op uw gezondheid en nog vele jaren!’

Terwijl de heren van het Bazeler Metusalem Genootschap ook hun koffiekopjes opheffen, kijkt juffrouw Fromke verwonderd naar haar reeds lege glas.

Professor Barth duwt zijn bril, die naar het puntje van zijn neus is gezakt, wat hoger op zijn neus. ‘Beste Ganzoni, dank voor uw goede woorden; lieve medeleden van het Bazeler Metusalem Genootschap, dank voor uw geschenken en uw heildronk.’ Bij het geven van colleges en het houden van preken was zijn stem altijd minstens twee hele tonen

de hoogte in gegaan, en dat is ook nu het geval. ‘Helaas ben ik niet meer in staat om u, zoals onze vriend Ganzoni net deed, staand toe te spreken. Oud zijn is nu eenmaal – laten we er niet omheen draaien – een staat van zijn die allerlei beperkingen met zich meebrengt.’ Hij neemt zijn nieuwe pijp op en raakt met het mondstuk even zijn lippen aan die niet, zoals bij zo veel hoogbejaarden, zo goed als verdwenen zijn, maar nog altijd hun gewelfde vorm hebben behouden. ‘De afgelopen weken hebben mijn kleinkinderen en ook de dames die mij in mijn bejaardenwoning in de Bruderholz zo liefdevol verzorgen, en zelfs diverse journalisten die de moeite namen mij op te zoeken, mij telkens weer de vraag gesteld wat het voor mij betekent om straks officieel de oudste wereldburger te zijn. Aanvankelijk wist ik niets zinnigs op deze vraag te antwoorden. Daarom ben ik ’s nachts, als de slaap mij al na een paar uur het nakijken geeft, een beetje over die vraag gaan nadenken. Ik kwam tot de volgende gedachten, die ik vandaag graag met u wil delen. Welnu, de eerste gedachte is deze: het feit dat ik nu als de oudste mens ter wereld geld, laat mij koud. Het levert een aardig krantenberichtje op, maar het is vooral een statistisch gegeven waar ik verder geen enkele betekenis aan hecht. Punt. Mijn tweede gedachte is dat het wel degelijk veel voor mij betekent dat ik een aartsvaderlijke ouderdom heb mogen bereiken, met dank aan de goede God, de zorgzame werkneemsters van mijn bejaardenhuis en aan een hele generatie internisten, urologen, orthopeden, cardiologen, verpleegsters, fysiotherapeuten, tandartsen, kaakchirurgen en niet te vergeten farmaceuten...’

Dr. Aeschbacher beantwoordt het vriendelijke knikje met een glimlach.

Triomfantelijk houdt de professor zijn nieuwe pijp in de lucht. ‘Mag ik er overigens op wijzen dat in mijn opsomming de brave longartsen ontbreken? Maar dat terzijde. De betekenis die mijn hoge leeftijd voor mij heeft, hangt nauw

samen met een woord dat altijd een cruciale rol heeft gespeeld in mijn theologie. Ik doel op het mooie woord “vrijheid”. Ik heb er mijn hele werkzame leven op gewezen dat de bijbelse getuigen ons aanzeggen dat wij door Gods genade als vrije mensen kunnen en mogen leven. Maar ik moest eerst een stokoude vent worden om die vrijheid werkelijk persoonlijk te ervaren...’

Uit het op haar borst gezakte hoofd van juffrouw Fromke stijgt een zacht en tevreden gesnurk op. Professor Barth kijkt even opzij en spreekt met iets zachtere stem verder om haar niet wakker te maken.

‘Onze vriendin doet mij denken aan de arme kerkgangers in mijn eerste gemeente, die wekelijks de moeizame preken van hun beginnende predikant moesten aanhoren! Maar laten we het niet hebben over de dwaasheid van mijn jeugd, laten we het hebben over de vrijheid van mijn ouderdom.’ De professor raakt met het mondstuk van de nieuwe pijp kort zijn lippen aan, en vervolgt dan: ‘Lieve vrienden, laten we wel zijn: als je zo oud bent als ik, dan ben je geen deelnemer meer aan het wereldgebeuren. Je bent een toeschouwer geworden, iemand die vanaf de zijlijn kijkt naar een wedstrijd die allang de zijne niet meer is. In wat ik “de eerste ouderdom” noem, was die positie aan de zijlijn voor mij vaak een bron van nostalgie, verdriet, gemis, eenzaamheid. Maar in “de tweede ouderdom”, die bij mij ergens na mijn honderdste verjaardag begon, veranderde die zijlijnpositie geleidelijk in een bron van nieuw ontdekte vrijheid. Want vanaf mijn honderdste werd ik langzamerhand bevrijd van de tijd. Laat me uitleggen wat ik bedoel. Een groot deel van mijn leven ben ik in de weer geweest met activiteiten van allerlei aard – en met overtuiging! Maar na mijn honderdste verjaardag kwam de tijd dat ik actief was in de wereld zo verschrikkelijk ver achter me te liggen, dat het me domweg niet meer lukte om me met die tijd verbonden te voelen. Ik ontdekte dat de Karl Barth die ik eens was domweg niet meer

samenvalt met de Karl Barth die ik nu ben. Ergens na mijn honderdste ben ik losgeraakt van mijn verleden. Kunt u me nog volgen?’

Dr. Aeschbacher en meneer Ganzoni knikken als ijverige studenten, terwijl juffrouw Fromke zachtjes doorsnurkt. Alleen pastoor Grolimund heeft een vraag. ‘Maar u hebt toch wel herinneringen aan uw verleden?’

‘Mijn herinneringen zijn natte sneeuwvlokken die wegsmelten zodra ze gevallen zijn. Ze blijven niet meer liggen. Ze verbinden me niet meer met de man die ik was.’

Pastoor Grolimund fronst zijn borstelige wenkbrauwen.

De professor legt zijn pijp op tafel. ‘U bent nog maar amper honderd, wacht maar tot u zo oud bent als ik. Maar laten we verdergaan, laten we het hebben over de toekomst. Misschien herkent u dit wel, of misschien zult u het eens herkennen: sinds mijn honderdste verjaardag is langzamerhand mijn vermogen om nieuwsgierig te zijn weggesmolten. Mijn volgende verjaardag, de komende verkiezingsresultaten, de voetbuitslagen van dit weekend, zelfs de toekomstplannen van mijn achterkleinkinderen of achterachterkleinkinderen – ik heb het allemaal al zo vaak meege maakt, dat ik me er niet meer druk om kan maken. Ik luister nog steeds met plezier naar de plannen van mijn nazaten, ik lees de beschouwingen in mijn krant nog trouw, ik surf zelfs dagelijks minstens een uur op het internet, maar het is allemaal verstrooiing geworden, tijdverdrijf. Ik beschik niet meer over het vermogen om mij werkelijk bezig te houden met de dag van morgen. Ook van de toekomst ben ik dus verlost.’

De professor kijkt de tafel rond, waar opnieuw wordt gereageerd met instemmend geknik en zacht gesnurk.

‘Wanneer je in de tweede ouderdom zo bevrijd wordt van zowel het verleden als de toekomst, blijft alleen het heden over. Maar wat stelt, nuchter beschouwd, het heden voor? Wat is, lieve vrienden, het heden anders dan het permanent

verspringende moment waarin het verleden overgaat in de toekomst? Wat is het heden meer dan een overgangsfase die feitelijk geen duur heeft, want zodra we de sprong uit het verleden in de toekomst hebben gemaakt, moeten we opnieuw springen, en opnieuw en opnieuw. En bovendien: hoe kun je springen van een verleden waarvan je bent losgeraakt naar een toekomst waarvan je bent verlost? Dit leidt tot de conclusie dat ik ook van mijn heden, dat in zekere zin nooit heeft bestaan, ben bevrijd. En zo ben ik in mijn tweede ouderdom los komen te staan van de drie gestalten van de tijd: het verleden, het heden en de toekomst.'

De professor wil verder spreken, maar iets lijkt hem tegen te houden. Van het ene op het andere moment is er een grauwe waas van vermoeidheid over zijn gezicht gegleden. Pastoor Grolimund pakt het glas wijn van de professor en reikt het hem aan. 'Een beetje wijn doet soms wonderen, lieve vriend.'

De professor drinkt en inderdaad, de Markgräfler, zijn favoriete witte wijn, doet hem goed. 'Ik ben natuurlijk al veel te lang aan het woord. Iets bondig zeggen is nooit mijn kracht geweest. Ik zal afronden. Waar waren we gebleven? Ja, ik probeer uit te leggen hoe ik in mijn tweede ouderdom verlost ben van de tijd. Ik zie dat als een bijzondere genade. Het is alsof de goede God van gene zijde een pijl op mij heeft afgeschoten, een pijl waarvan Hij de punt heeft ingesmeerd met een serum dat mij reeds bij leven heeft bevrijd van de last van de tijd. De vraag die mij als oude man bezighoudt, is vooral deze: waarom heeft de lieve God mij niet veel eerder met dit eeuwigheidsserum willen inenten? Ben ik werkelijk duidelijk geweest?'

Zes eeltloze, met levervlekken bedekte handen produceren een geluidloos applaus dat juffrouw Fromke geenszins stoort in haar slaap.

'Ongelooflijk hoe beweeglijk die oude geest van u nog altijd is,' vindt pastoor Grolimund. 'En hoe onnavolgbaar!'

‘Vooral wat u vertelt over het eeuwigheids-serum boeit mij zeer,’ zegt de apotheker.

‘Ik meen enkele gedachten te herkennen die u ook in het interview met de *Neue Züricher Zeitung* hebt verwoord,’ merkt meneer Ganzoni op.

Het gesnurk van juffrouw Fromke verheft zich plotseling, alsof ze in haar slaap ergens over struikelt. Maar al snel hervindt ze haar vredige ritme. Niet zonder vertedering slaan de vier mannen de slaapster gade.

‘Als juffrouw Fromke er niet was, zouden wij nooit meer een slapende vrouw aanschouwen,’ fluistert dr. Aeschbacher, en hij wrijft weer met zijn zakdoek over zijn ogen.

‘Zullen we dan nu het nieuws doornemen?’ stelt meneer Ganzoni voor. ‘Wie is er iets opgevallen in de krant van vandaag?’

Terwijl het gesprek zich al snel in de richting van de Europese politiek beweegt waarbij professor Barth, zijn aanval van vermoeidheid niet helemaal te boven, zich wat afzijdig houdt, verschijnt er een straaltje speeksel in de rechtermondhoek van juffrouw Fromke. Het straaltje is roze van kleur en moet afkomstig zijn van een restje wijn dat zich nog ergens in haar mondholte bevindt. Als een doorzichtige regenworm die uit de donkere, natte aarde kruipt en nieuwsgierig de buitenlucht verkent, zoekt het straaltje langzaam over de kin van juffrouw Fromke een weg naar beneden. Via de huidplooi die eens een royale onderkin in bedwang heeft gehouden, glijdt de steeds langer en dunner wordende worm tussen twee uitstekende sleutelbeenderen verder richting de gebloemde bloes die de thuishulp die ochtend voor juffrouw Fromke heeft uitgekozen. Als de worm even traag als sierlijk om twee fikse moedervlekken slalomt, overwint de professor zijn vermoeidheid. Hij pakt zijn servet en buigt zich opzij om het diertje voorzichtig te verwijderen. Hij probeert zijn hand zo min mogelijk te laten beven, maar kan niet voorkomen dat juffrouw Fromke door de aanraking

wakker wordt. Geschrokken schieten haar ogen een paar keer heen en weer tussen het gezicht van de professor en de hand die haar kin en borst schoonveegt. Het duurt even voor ze iets weet te zeggen. Schaamte en vertedering gaan de strijd aan met elkaar; de sterkste van de twee, de schaamte, wint.

‘Maar professor Barth... *Karli*... wat doet u daar?’

‘Stil blijven zitten.’

‘Houd daar onmiddellijk mee op!’

‘U beweegt.’

‘Maar, ik...’

‘Zo, klaar. Op onze leeftijd is de slaap een vriend die de vervelende gewoonte heeft weg te blijven wanneer wij naar hem verlangen, en langs te komen wanneer wij hem helemaal niet willen ontvangen. Daarin lijkt de slaap trouwens op zijn grote broer, de dood. Hopelijk beschikt u nu weer over voldoende fitheid om een beetje te genieten van onze bijeenkomst, lieve juffrouw.’

Zoals in een kabbelende beek dezelfde golfjes zichzelf eindeloos herhalen, zo is voor de leden van het Bazeler Metusalem Genootschap de ene dag een tamelijk perfecte kopie van de vorige. En van de volgende. Ook het pinksterfeest, dat dit jaar op 15 mei valt, veroorzaakt weinig deining. Om de eentonigheid der dagen enigszins te doorbreken, doet dr. Aeschbacher anderhalve week na Pinksteren zijn best om zijn vrienden te interesseren voor een nieuwtje. Hij vertelt hun over een artikel in een farmaceutisch tijdschrift, dat hij onlangs heeft gelezen. In zijn enthousiasme vormt zich een grillig patroon van rimpels op zijn voorhoofd, alsof een dronken boer er met zijn ploeg overheen is gegaan. Het gaat om een artikel van een Russische arts, professor Skulachev, die na jaren noeste onderzoeksarbeid beweert dat hij een antiverouderingspil heeft uitgevonden. De pil kan decenia aan een mensenleven toevoegen. Het nieuwe medicijn is

gebaseerd op de eerdere ontdekking dat zuurstof voor een deel een schadelijk effect heeft op lichaamscellen. In zo eenvoudige mogelijke taal legt dr. Aeschbacher uit dat negenenegentig procent van de ingeademde zuurstof in het menselijk lichaam wordt omgezet in onschadelijk water, maar die ene resterende procent verandert in superoxide dat op zijn beurt weer in giftige elementen overgaat. En nu heeft die Rus een antioxidant uitgevonden die dat proces een halt toeroept. Zijn ontdekking heeft te maken met ionen die de gevaarlijke zuurstof in cellen kunnen neutraliseren. Bij proeven op muizen is professor Skulachev erin geslaagd de beestjes twee keer zo oud te laten worden.

Als dr. Aeschbacher is uitgesproken en de ergste rimpels in zijn voorhoofd weer zijn weggetrokken, heft juffrouw Fromke haar glas. 'Als ik me niet vergis, zitten er in rode wijn ook antioxidanten.' Ze kijkt de kring rond, en zet haar gebarsten sopraan extra kracht bij. 'Rustig doordrinken, heren, dan komt het met die vele jaren vanzelf goed.'

Dr. Aeschbacher schudt zijn hoofd. 'Er zijn honderden verschillende antioxidanten. Als de specifieke antioxidant van professor Skulachev in rode wijn zou zitten, zouden hele volksstammen nu al even oud zijn als professor Barth.'

'En dan hadden we tegelijk het geheim van de Heilige Graal opgelost,' oppert pastoor Grolimund. 'Dat geheim, dat het geheim van de onsterfelijkheid is, zou dan niet de een of andere mysterieuze kelk zijn, maar de wijn die erin zit.'

Terwijl meneer Ganzoni een witte lok van zijn voorhoofd veegt, zegt hij: 'Nu we het er toch over hebben, wil ik u wel verklappen dat we in boekhandelskringen het geheim van de Heilige Graal allang hebben opgelost. De Heilige Graal, dat is de oneindige hoeveelheid elkaar bestrijdende theorieën die erover worden bedacht en de oneindige hoeveelheid boeken waarin die theorieën en antitheorieën vervolgens maar blijven veranderen. Tot vreugde van onze business, uiteraard.'

De dood lijkt hem vergeten te zijn. Nog dagelijks bezoekt de stokoude Karl Barth, ooit een wereldberoemde theoloog, zijn favoriete restaurant in Bazel om daar zijn vrienden te ontmoeten. Kort na zijn honderd-negentiende verjaardag wordt hij ontvoerd, om redenen die lang onduidelijk blijven. Maar de ontvoering doet hem goed. De hoogbejaarde leeft op en herinnert zich nog eenmaal zijn idealen en zijn strijd, zijn successen en zijn teleurstellingen, zijn vriendschappen en zijn ongebruikelijke, om niet te zeggen onmogelijke huwelijksleven.

De vierde vrouw vertelt het verhaal van een van de grootste theologen van de twintigste eeuw. Maar vooral is *De vierde vrouw* een verrassende en geestige roman.

Frans Willem Verbaas (1962) publiceerde inmiddels drie romans: *Sneeuw in Afrika*, *Engelenwoede* en *Heilig vuur*. De laatste titel verscheen ook in het Duits.

Over *Heilig vuur*:

‘Verbaas kán vertellen. Dit is misschien wel de meest geslaagde theologische roman sinds de verschijning in 1950 van Henry Morton Robinsons *The Cardinal*.’

– NRC Handelsblad

